

Jaani kiriku peaoreli restaureerimine meenutab maja ehitamist, ehkki on märksa kallim.

Saksa orelimeister Martin ter Haseborg Jaani kiriku oreli restaureerimas.

samaks jäänud, ainult juhtimine on muutunud erinevaks, kas või tuule tallamis osas,” kommenteerib Uibo. “Antiikaja tehti tuult hüdraulikonis veega, keskaja tulid löötsad, millesse pumpasid õhku elukutselised tuuletallajad, tänapäeva aga kasutatakse seal elektrimootorit. Viilestiku ülesanne on oreil jäänud samaks aga kui esimestel oreritel oli kolm-neli viilet, siis tänapäeva suurematel pillidel võib neid olla koguni mitukümmend tuhat. Orelihituse viimast sõna esindavad nüüd sugused instrumendid, mille mängupul pole vilestikuga kaabli abil enam ühendatud, vaid on moodsalt juhtmevaba. Oleme mänginud ka nn mediosüsteemsel oreli mille mäluseade salvestab plaadile muusikapala esituse. Järgmine kord võin pilli sisestada sama CD ja ise saalis kuulata.”

kuidas ma oreli muusitseerin.”

Oreli “põhijooni” muuta ei saa – ilma tuuleta, mis paneb viiled helisema, ilma mängijata ja mängupuldita pill ei toimi. Moodne mängupult on ühelt poolt väga keeruliseks muudetud, aga samas elektroonikaga kasutajale väga lihtsaks tehtud. Interpreet peab enne kontserti teose orkestreerima, õiged kõlavärvid leidma. “Kui aastaid tagasi pidi mängija oma “märksused” kirja panema, siis tänapäeval fikseerib mäluseade iga liigutuse ja pliiatsit pole enam vaja,” nendib organist.

Oreli ehitamine on väga keeruline ja aeganõudev protsess ning väga suur investeering. Näiteks Tallinna Toomkiriku oreli suurune pill maksab ligi 30 miljonit Eesti krooni. Ettevalmistustööle kuulub oma paar aastat. Iga pill valmistatakse selle ruumi järgi – olgu tegu kiriku või kontserdisaaliga – kuhu ta paigaldatakse. “Pillimeistrid töötavad nagu arhitektid, kes arvestavad iga vähimagi pisisasjaga. Nad arvutavad akustikast sõltuvalt välja kõik vilemööddud, mis on suur töö, kuna näiteks Niguliste kiriku oreli on 4711 viilet,” seletab Uibo. Hea orel püsib 300–400 aastat, kui inimese kuri käsi seda ei riku. “Hitler näiteks lasi sõja ajal kõigi Saksa kirikute oreli teha prospektiividele, mis asuvad nähtavalt esireas, kuulideks valada.”

Peamiste ainetena lähebki oreli ehitamiseks vana puitu, tina, nahka. Puit peab olema erakordselt kvaliteetne, sest ükski detail ei tohi edasi kuivada, iga väiksemgi lõhe rikub pilli kõla. Tippmeistrid eelistavad tammepuitu, tänapäeval valmistatakse mõned viiled ka kuusest ja männist. Inglise annavad kõvema ja pidulikuma kõla, seetõttu tagavad pehmeid toone.

